

Таким чином, колекція «Журнали педагогічної та історико-культурної тематики 1834 – 1923 рр.» Педагогічного музею України є цінним джерелом досліджень з історії освіти дітей з особливими потребами.

С. М. Шевченко

ОРГАНІЗАЦІЯ НАВЧАЛЬНОГО ПРОЦЕСУ У ШКОЛАХ НАЦІОНАЛЬНИХ МЕНШИН В УРСР (50-ТІ – 60-ТІ РОКИ ХХ СТ.)

Сучасна суверенна українська держава передбачає рівні права для всіх національностей, які проживають на теренах України. Розроблена за роки незалежності концепція етнонаціональної політики, що знайшла відображення в Законі про національні меншини в Україні (1992), Конституції України (1996), Рамковій конвенції Ради Європи про захист національних меншин (1997), Національній доктрині розвитку освіти (2002) та ін., є основою для забезпечення прав та інтересів національних спільнот. Глибоке осмислення проблеми історії національних меншин, які мешкали на теренах України, зумовлене потребою розробки практичних рекомендацій з формування національно-культурних програм, підготовки законодавчих і нормативних актів, створення сприятливих умов для всіх етносів в українському суспільстві.

Історіографічний аналіз показав, що у 50-ті – 60-ті роки ХХ ст. дослідники зверталися до проблеми діяльності шкіл національних меншин в УРСР. Зокрема, такі науковці, як М. Грищенко, С. Гутянський, Н. Лещенко, розкривали різні аспекти розвитку освіти шкіл національних меншин.

Однією з особливостей розвитку шкіл національних меншин в УРСР було те, що у школах з російською мовою навчання, зокрема в початкових і середніх, сільських і міських, двомовних і тримовних та школах-інтернатах, мали право навчатися всі бажаючі. У них здобували знання діти різних національностей: білоруси, євреї, болгары, молдаване і гагаузи тощо. Порівняно зі школою з російською мовою навчання в молдавській, угорській та польській навчалися лише діти молдаван, угорців і поляків.

Враховуючи чисельність російської національної меншини в УРСР у 50-ті – 60-ті роки, і відкривалися школи з російською мовою навчання по всій Україні. У цей період функціонували такі типи навчальних закладів: школи робітничої й сільської молоді, роздільні і спільні, змішані (двомовні та тримовні школи), денні середні школи, вечірні (змінні) й заочні середні школи працюючої молоді; школи-інтернати, спеціальні школи-інтернати для дітей з вадами фізичного і розумового розвитку; технікуми та інші середні й вищі навчальні заклади. На думку Л. Д. Березівської, зовнішня диференціація організації шкільної освіти ґрунтувалася не на здібностях і нахилах учнів, а на їхній належності передусім до певної статі чи національності.

Щодо організації навчального процесу шкіл з російською мовою навчання, то порівняно з іншими школами національних меншин в УРСР російська школа мала всі привілеї та найкраще матеріальне й науково-технічне забезпечення. Це мало

негативні впливи, бо українській школі часто бракувало найнеобхіднішого – навіть підручників. Школи національних меншин були ще гірше забезпечені.

Т. О. Яценко

ОСНОВНІ ТЕНДЕНЦІЇ СТАНОВЛЕННЯ ТА РОЗВИТКУ МЕТОДИКИ НАВЧАННЯ ЛІТЕРАТУРИ В ШКОЛІ (20-ТІ – 30-ТІ РР. ХХ СТ.)

Розвиток методичної думки зумовлюється досягненнями психолого-педагогічної науки, функціонуванням основних її тенденцій на кожному історичному етапі суспільного поступу. Процес шкільної літературної освіти радянського періоду характеризується введенням навчальних дисциплін української словесності як важливого чинника виховання людини соціалістичного типу.

Одним із головних завдань вітчизняної школи радянського періоду вчені-методисти, зокрема основоположник української методики літератури О. Дорошкевич, визначали формування в учнів навчальних інтересів та творчої самостійності, мисленнєвих умінь, вмінь усного і писемного мовлення. Утверджувалася *тенденція активної самостійної пізнавальної діяльності учнів*, що вказувало на необхідність розвитку на уроках літератури самостійного мислення та мовлення дітей, збагачення враженнями на основі практичних спостережень.

У 20-ті – 30-ті рр. ХХ ст. виокремилися педологічні аспекти навчального процесу, що примножували соціальний компонент виховання шкільної молоді в умовах індустріального виробництва. У шкільну практику активно впроваджувався літературно-психологічний аналіз художнього твору, що у контексті теорії О. Потебні є досить перспективним і в сучасній шкільній літературній освіті. Отже, засаднича роль *психологічних теорій* у навчальному процесі радянської школи утвердилася як одна з *тенденцій розвитку* методичної думки.

У цей період окреслилася одна з основних *тенденцій* у національній методиці викладання літератури – *літературного виховання* як розвитку в учнів пізнавальної активності та волі до продуктивної діяльності.

На етапі становлення радянської методики викладання української літератури визначилася *тенденція до культурологічної спрямованості* літературної освіти, що набирала виразного формувального значення у світлі українського виховного ідеалу.

Однак в умовах формування радянської школи на класових засадах поширювалася *негативна тенденція* відведення художній літературі допоміжної, ілюстративної ролі, внаслідок чого шкільний курс її викладання був позбавлений системності побудови, а розгляд художніх творів штучно співвідносився з конкретними історичними подіями та життєвими явищами.

Загалом в умовах радянської класової ідеології перспективна ідея інтеграцій знань та поєднання теоретичної й практичної пізнавальної діяльності школярів на уроці літератури, апеляція до їхнього життєвого досвіду була звульгаризована.